

DIVUITENES JORNADES DE DRET CATALÀ A TOSSA: EL LLIBRE SISÈ DEL CODI CIVIL DE CATALUNYA. ANÀLISI DE L'AVANTPROJECTE DE LLEI

El 25 i 26 de setembre de 2014 van tenir lloc a Tossa de Mar les Divuitenes Jornades de Dret Català, jornades que bianualment organitza l'Institut de Dret Privat Europeu i Comparat de la Universitat de Girona. Aquest any les Jornades estaven dedicades a l'anàlisi de l'Avantprojecte de llei del llibre sisè del Codi civil de Catalunya.

La primera ponència sobre qüestions generals va ser a càrrec d'Antoni Mirambell i Abancó, M. Rosa Llàcer Matacás i Daniel Espina Pérez. El primer ponent, com a president de la Secció d'Obligacions i Contractes de la Comissió de Codificació de Catalunya, va fer una retrospectiva del procés d'elaboració del llibre sisè, així com de la seva estructura i els seus continguts principals.

Els professors Llàcer Matacás, en primer lloc, i Espina Pérez, tot seguit, van abordar la relació entre el llibre sisè i la Proposta de nou Codi mercantil (en endavant, PCM) i van protagonitzar una interessant i polèmica discussió sobre la civilitat i la mercantilitat de determinades institucions.

La primera ponent va posar en relleu l'ampliació en la PCM de l'objecte d'aquesta matèria dret a terme amb el pretext de garantir la unitat de mercat. La PCM subjecta al dret mercantil no només els operadors del mercat, sinó també els subjectes que sense ser-ho hi participin realitzant actes o celebrant contractes en els quals la contrapart sí que és un operador del mercat. La PCM parteix, doncs, d'una noció de mercantilitat que resulta de la combinació d'un criteri subjectiu, que seria el clàssic, amb un criteri objectiu addicional. Aquesta ampliació té com a efecte l'absorció, per part del dret mercantil, de les relacions subjectivament mixtes, és a dir, aquelles en les quals intervé una persona sense una qualificació professional especial. Això es materialitza en el fet que la PCM es proclama aplicable, com a dret supletori, inclús als contractes en què intervé un consumidor, en un intent de desplaçar el dret civil. Va ser en aquest punt en el qual la ponent es va centrar i va plantejar les seves tesis principals. Llàcer Matacás va qüestionar la qualificació com a mercantils de les relacions contractuals de consum, que, pel fet de ser escenaris asimètrics, motiven una regulació que persegueix una finalitat reequilibradora de les parts. L'estatut dels deures imposats a l'empresari és senzillament el reflex dels drets reconeguts al consumidor, i no caldria definir l'estatut com a mercantil pel mer fet que l'obligat sigui un empresari. El contracte subjectivament mixt hauria de tenir la consideració de civil, ja que no tindria cap sentit sotmetre una part, que es defineix justament per la seva manca d'especialitat, a un

dret, el mercantil, que la tracta com a especialista. Aquesta idea s'hauria de fer extensible als clients de béns i serveis que, tot i que són professionals i no tenen, per tant, la consideració de consumidors, actuen fora del marc de la seva activitat. L'especialitat civil contractual ha d'anar més enllà del dret de consum i ha d'abastar l'estatut del client. Per tant i en consonància amb l'article 111-4 CCCat —contradient el que expressament estableix la PCM—, la professora Llàcer Matacás va defensar l'oportunitat que les normes del Codi civil de Catalunya regulin els contractes mixtos en tot el que no estigui previst en la norma especial.

El professor Daniel Espina, en relació amb la preocupació manifestada per la primera ponent, bastant generalitzada entre els civilistes, va justificar l'àmbit d'aplicació proposat per la PCM amb la universalització de la realitat mercantil i la marginalitat econòmica de la realitat civil. De fet, va defensar la inclusió del dret del consum en la codificació del dret mercantil, atès que el dret del consum és un dret que no té cap funció fora del tràfic mercantil i, en la mesura que no regula una condició, no és dret de la persona, sinó un supòsit concret. Segons Daniel Espina, aquest apropament permetria ponderar des d'un principi els interessos presents en el mercat evitant tractar els dels consumidors com una excepció i garantiria la incorporació a la codificació mercantil de «la lliçó pendent de l'estat social». En tot cas i deixant de banda aquesta qüestió concreta, el ponent va expressar la necessitat de superar les parcel·lacions tradicionals i va defensar la unificació del dret privat i del règim general de les obligacions i els contractes. Va plantejar també els seus dubtes sobre la conveniència d'aprovar una nova codificació que ni es fonamenta en un canvi social ni aconsegueix refondre tota la matèria mercantil rellevant (queden fora el dret concursal, el dret industrial i el de la competència, el dret del transport), tot i la seva pretensió generalitzadora.

La segona ponència, dedicada a l'anàlisi de la regulació de la compravenda, que es troba en el llibre sisè, va ser a càrrec dels professors Antoni Vaquer Aloy i Carlos Gómez Ligüerre, el notari Antonio Ángel Longo Martínez i el registrador José Luis Valle Muñoz.

Antoni Vaquer Aloy va fer una anàlisi exhaustiva del règim de la conformitat de la compravenda previst en el llibre sisè, que, seguint desenvolupaments europeus i internacionals, representa un canvi radical respecte dels remeis previstos en el Codi civil espanyol. El ponent es va concentrar, en la seva exposició, en la noció de *manca de conformitat*, que el llibre sisè fa extensiva també a les vendes entre empresaris o professionals. Es tracta d'un concepte unitari que engloba totes les modalitats d'incompliment, ja sia un compliment defectuós, un retard o un *aliud pro alio*, i que combina criteris objectius i criteris subjectius de conformitat. Enfrontat amb l'article 621-20 CCCat, l'aplicador del dret es trobarà amb la dificultat de determinar si tots els criteris de manca de conformitat són acumulatius, si tenen tots el mateix pes o si existeix un ordre entre aquests. El professor Vaquer Aloy va proposar la següent interpretació del precepte: encara que els criteris no es presentin dotats de jerarquia,

cosa que ens permet deduir que són acumulatius, sí que existeix un ordre entre ells. El principal criteri de conformitat és la voluntat de les parts, que poden dissenyar la prestació tant pel que fa als seus aspectes més definidors (quantitat, qualitat i tipus) com pel que fa als aspectes més bàsics (empaquetat i envasat). Si no hi ha pacte exprés, entren en joc els criteris de l'apartat segon de l'article 621-20 CCCat, i el primer que s'ha de tenir en compte, abans dels criteris estàndard, és la conformitat amb la mostra presentada pel venedor. També s'integren en els criteris de conformitat les declaracions del venedor sobre el bé venut i el possible acord tàcit existent entre les parts sobre un ús no normalitzat de la cosa. Tot seguit i si no hi ha acord exprés o tàcit, s'han d'aplicar els criteris estàndard de conformitat, que bàsicament garanteixen que el bé sigui idoni per al seu ús habitual i tingui les qualitats i prestacions que es poden esperar segons la naturalesa del bé.

Un cop definida, doncs, la manca de conformitat pel primer ponent del bloc, el professor Carlos Gómez Ligüerre va abordar, tot seguit, l'estudi dels remeis que té a l'abast el comprador que la pateix. En coherència amb la línia de preveure un concepte de *manca de conformitat* que aglutini tots els incompliments, el llibre sisè proposa una regulació única dels remeis disponibles que obliga l'operador jurídic a identificar el remei que millor s'ajusta a la seva pretensió. L'Avantprojecte permet l'acumulació de tots els remeis que siguin compatibles entre si, sense establir una jerarquia entre ells. En tot cas i amb independència de la compatibilitat conceptual, la llibertat no és absoluta, ja que les regles específiques de cada remei limiten les opcions del comprador. El compliment específic, que inclou la reparació i la substitució, està supeditat al fet que els seus costos siguin proporcionats. La resolució, per la seva banda, requereix que l'incompliment sigui essencial. És destacable que el llibre sisè amplia l'àmbit de protecció del consumidor però no el sotmet a la jerarquia de remeis prevista en el Text refós de la Llei general per a la defensa dels consumidors i usuaris. El ponent va posar en relleu una altra novetat important: la possibilitat que té el comprador de concedir al venedor un termini de gràcia per a corregir la falta de conformitat, a fi d'evitar recórrer als remeis per incompliment, que poden resultar més costosos. La concessió d'un termini addicional de lliurament és automàtica en els supòsits de retard en el compliment d'un termini no essencial, i el contracte només es podrà resoldre passat aquest termini raonable.

A continuació, Antonio Ángel Longo Martínez va tractar en profunditat el controvertit pacte de condició resolutorià previst en l'article 621-54 CCCat, que permet al venedor resoldre la compravenda per una via extrajudicial i amb efectes *erga omnes*. En primer lloc, el ponent va fer menció dels requisits d'admissibilitat del pacte, en concret la seva circumscripció a la compravenda d'immobles, l'exigència que la quantitat impagada sigui superior al 15 % del preu íntegre més els interessos, l'exclusió de la utilització del pacte resolutori per als impagaments d'interessos variables i la quantia màxima que pot retenir el venedor en concepte de clàusula penal, que ascendeix a un màxim de la meitat de la quantitat total que aquest hagi percebut d'acord amb el

contracte. Antonio Ángel Longo Martínez va descriure, tot seguit, el procediment previst per fer efectiu el pacte, d'acord amb el qual el venedor ha de requerir notarialment el comprador, que només es pot oposar a la resolució per alguna de les causes que recull la mateixa Llei, com ara el pagament o l'al·legació del pagament del deute o una altra causa prevista expressament en el contracte. La manca d'oposició dóna lloc a una acta notarial «que constitueix títol per a la inscripció del domini de l'immoble a favor del venedor» i que té l'innegable avantatge per a aquest que li permet obtenir el reconeixement registral de la propietat que ha readquirit. En tot cas, i aquesta és una de les novetats que més crida l'atenció, el llibre sisè permet la constitució d'una afecció sobre l'immoble com a garantia del pagament de les quantitats degudes pel venedor al comprador. Com va destacar el ponent, aquest mecanisme resulta més beneficiós per al venedor que la consignació de les quantitats rebudes del comprador en concepte de preu. Si més no, no hem d'oblidar que l'afecció registral podria significar un obstacle per a la transmissió de la finca a tercers.

La segona ponència va finalitzar amb la intervenció de José Luis Valle Muñoz, que es va centrar en les especificitats previstes pel llibre sisè en relació amb les compravendes d'immobles en construcció o rehabilitació. Aquests tipus de negocis motivats per l'intent de reduir els costos tant de l'adquirent de l'immoble com del constructor poden situar el comprador en una posició d'indefensió, en la mesura que aquest satisfarà anticipadament part de les quantitats degudes, però no obtindrà la propietat del bé. Això es deu a la pròpia naturalesa dels drets reals, que només poden recaure sobre objectes determinats i actuals. A fi de mitigar el risc que corre la part dèbil en aquestes compravendes, l'article 621-51 CCCat preveu la possibilitat que les parts estableixin una situació de comunitat sobre la finca en la qual s'integra l'immoble que s'ha de sotmetre a un règim de propietat horitzontal. La regulació d'aquest dret real present es limita a garantir la correcta determinació de l'objecte futur i a establir el règim jurídic d'aquesta comunitat especial, que comporta l'exclusió de l'acció de divisió i dels drets d'adquisició preferent entre els propietaris del diferents habitatges.

La ponència del divendres al matí va tenir per objecte l'estudi del dret del consum i la seva relació amb el llibre sisè. En primer lloc, la professora Mariló Gramunt Fombuena va fer una revisió dels tres models de tècnica legislativa utilitzats en els diversos estats de la Unió Europea per a la incorporació de la regulació de la contractació amb consumidors: el model d'elaboració d'un codi de consum autònom, el d'integració de tot el dret de consum en el Codi civil i el de la convivència d'una llei general de consumidors amb normes sectorials protectores. Tot seguit, la professora Gemma Rubio Gimeno va insistir en aquesta qüestió i va defensar l'opció del legislador català, que va definir com un model de complementarietat entre un codi civil integrador del dret contractual de consum i un codi de consum que desenvolupa la regulació del Codi civil. La ponent va sostenir l'adequació d'aquest model amb diversos arguments, entre d'altres la dificultat de conciliar les normes civils, que són abstractes, flexibles i interpretables, i les normes de consum, que han de ser automàtiques i

rígides. La professora Rubio Gimeno va manifestar la necessitat d'establir criteris de determinació de la gravetat de l'incompliment dels deures d'informació precontractual, tan característics dels contractes de consum, així com la gradació de les seves conseqüències. Es va mostrar partidària de rebaixar certs nivells de protecció que segons la seva opinió resulten manifestament excessius. En aquesta línia restrictiva se situaria la seva proposta que l'omissió del deure d'informació, per més que recaigui en informació substancial, si aquesta no ha tingut incidència en les decisions del consumidor, no ha de tenir cap conseqüència civil i tan sols ha de ser mereixedora d'una sanció administrativa. Es posaria fre d'aquesta manera a allò que la ponent va qualificar d'oportunisme per part dels consumidors, els quals a vegades utilitzen l'incompliment dels deures d'informació precontractual per a desvincular-se d'una decisió contractual equivocada. La perspectiva més pràctica la van aportar Ana Barluenga Garriga, assessora jurídica d'ACAVE, i Carles García Roqueta, advocat i mediador de consum. La primera va fer una anàlisi detallada de les relacions contractuals de consum amb agents de viatge. Especialment interessant va ser el tractament que va fer de la força major com a causa de desistiment del contracte, que els tribunals han interpretat com l'aparició o l'empitjorament greu i imprevisible de la malaltia del consumidor o d'un familiar proper, o la seva mort. Ana Barluenga Garriga va defensar que les esmentades circumstàncies personals no haurien d'ésser considerades un supòsit de força major. Carles García Roqueta va posar en relleu la important tasca que estan realitzant les associacions de consumidors, atès que la crisi ha fet augmentar les reclamacions dels consumidors, que estan disposats a presentar queixes inclús per poques quantitats.

Després de la pausa va tenir lloc la quarta ponència, en la qual les professores Judith Solé Resina i Esperança Ginebra Molins van tractar el contracte d'aliments, i el censal i el violari, respectivament. Judith Solé Resina va començar manifestant que és un encert la substitució del pacte d'acolliment, que no ha tingut cap arrelament pràctic, per la nova regulació del contracte d'aliments, d'acord amb la qual «una de les parts s'obliga a prestar allotjament, manutenció i tot tipus d'assistència i cura a una persona durant la seva vida, llevat que s'hagi pactat un altre contingut, a canvi de la transmissió d'un capital en béns o drets» (art. 624-8 CCCat). Es tracta, doncs, d'un contracte bilateral, oneros, consensual i aleatori, atès que el contingut del contracte depèn de les necessitats i el temps de vida de l'alimentista. En tot cas, l'objecte del contracte és una obligació complexa de fer i donar i el seu contingut d'assistència esdevé necessari, amb la qual cosa només queda a la voluntat de les parts la possible determinació de l'extensió de la prestació d'assistència, donant prioritat, per exemple, a la satisfacció de necessitats materials per davant de les afectives. No s'ha de confondre, en cap cas, el terme d'aliments al qual es refereix aquesta modalitat contractual, amb els aliments legals. Els que es preveuen aquí són voluntaris i, per tant, la seva extensió no dependrà de les possibilitats de l'alimentant, sinó del que s'hagi establert en el propi contracte. La professora Esperança Ginebra Molins va fer una exhaustiva

anàlisi del règim jurídic del censal i el violari establert en el llibre sisè, que opta per accentuar la diversitat de finalitats d'ambdues institucions en comptes de tractar-les com a modalitats d'obligacions periòdiques. El censal es configura com un contracte de finançament sempre oneros pel qual una persona transmet a una altra la propietat de béns concrets o d'una quantitat determinada de diners a canvi que l'altra s'obligui a pagar a la primera i als seus successors una prestació periòdica per un temps indefinit. El violari, en una línia continuïsta amb la regulació anterior, es continua definint des de la perspectiva del dret constituït, i no des de la del contracte, com un dret de crèdit i la consegüent obligació de pagar una prestació periòdica en diners durant la vida d'una persona que visqui en el moment de la constitució del violari.

Per finalitzar va tenir lloc una cinquena ponència, amb intervencions d'Ignacio Javier Boisán Cañamero, notari, i Óscar Germán Vázquez Asenjo, registrador de la propietat, sobre el contracte de custòdia del territori, ponència que va ser seguida de la cloenda, a càrrec de Joan Carles Ollé i Favaró, director de la Comissió de Codificació de Catalunya.

Ariadna Aguilera Rull (†)
Professora de dret civil
Universitat Pompeu Fabra